

Rena Rädle i Vladan Jeremić, umjetnici: Postoji potreba da se radničke borbe ukрупne i da se djeluje internacionalno

Izložba beogradskih umjetnika Rene Rädle i Vladana Jeremića “Crvena zima”, koja je 26. septembra trebala biti postavljena u riječkoj galeriji SIZ, ali je zbog zabrane ulaska vozila sa srpskim tablicama u Hrvatsku otvaranje odloženo, donosi materijale, dokumente i umjetničke radove nastale tijekom intervencija u Norveškoj, Srbiji i Hrvatskoj. Iznova aktualizirajući emancipatorska nasljeđa kroz intervenciju, novine i transparente u javnom prostoru, umjetnici problematiziraju pitanja politike, rada i suvremenog položaja radnika. O "Crvenoj zimi", ali i drugim radovima, umjetnički dvojac govori za Oslobođenje

• Otvaranje izložbe “Crvena zima”, planirano za 26. septembar u galeriji SIZ, je odloženo. Kako je ova izložba koncipirana, te šta ste njome nastojali obuhvatiti i prikazati?

- Otvaranje izložbe u SIZ-u je nažalost odloženo zbog poznate zabrane ulaska vozila sa srpskim tablicama, i to baš u vreme kada smo trebali doći iz Beograda sa materijalima i početi raditi na postavci. Umesto planiranog otvaranja 26. septembra, SIZ je prikazao naš video “Crvena zima” u okviru projekta Institucije treba graditi, kazališnog kolektiva BADco, koji se održavao u sklopu Zoom festivala. Od početka oktobra krenućemo intenzivno da radimo na instalaciji koju ćemo prikazati u SIZ-u i otvaranje će biti 6. oktobra. Izložba traje do 15. novembra.

Izložba donosi materijale, dokumente i umetničke radove nastale tokom intervencija u Norveškoj, Srbiji i Hrvatskoj. Izloženi materijali u ovom kontekstu radije predstavljaju jednu vrstu didaktičkih objekata koji se mogu staviti u pogon, distribucijom ili korišćenjem tekstualno-vizuelnih rešenja od strane zainteresovanih. "Crvena zima" iz 2014. godine podrazumeva reaktualizaciju radničke borbe i drugih savremenih socijalnih borbi u Norveškoj kroz zvuk, novine i transparente na trgu grada Levangera. "Radnički kolektiv" iz 2013. godine, se zasniva na reizdavanju novina koje podržavaju sindikalnu borbu rudara Rudarsko-topioničarskog bazena Bor u Srbiji. Kroz nedavno izvedenu "Abecedu Željezare", nastalu u okviru Festivala Željezara 2015. godine u Sisku, pokušavamo proizvesti oruđe za pronalaženje jezika društvene transformacije. Pored video i audio radova te dokumentacije, postavka predstavlja artefakte koje smo koristili za pomenute umetničke intervencije u javnom prostoru, tako je naša izložba koncipirana kao neka vrsta umetničkog magacina. Transparenti sa sloganima i novine, mediji koje često koristimo, u galerijskom kontekstu mogli bi izgubiti svoju prvobitnu snagu i funkciju. Pokazivanje transparentata i novina dakle ne treba shvatiti kao reprizu ili repeticiju same intervencije, niti kao njihovo svodenje na estetske objekte. Cilj je da koristimo prostor SIZ-a za svojevrsnu verifikaciju tačnosti i korisnosti ovih parola, iznešenih na transparentima ili novinama, stavljajući ih u pogon na jedan prostorno i kontekstualno novi način.

Satjerani u negaciju

- **Kakav je, imajući na umu Vašu postavku i temu koja je u središtu, savremeni položaj radnika danas?**

- Neoliberalizam se ustoličio rušenjem socijalizama, a kriziranje kapitalizma, kome je potrebno sve više da bi opstao, pretvorilo se u destrukciju kao takvu. Radništvo je saterano u negaciju, veoma je zaoštrena borba između sveta rada i sveta kapitala. Eksploatacija je podignuta na nivoe svih pora svakodnevnice, etablirala se i normalizovala prekarnost. Radništvu trebaju alati, sredstva borbe, koncepti, tehnologija otpora, novi jezik borbe kroz umetnost i teoriju... Umetnički radnici se trebaju prepoznati sa ostalim radnicima u ovoj borbi i zajedno biti akteri promene.

- **Budući da se u procesu aktuelizacije emancipatorskog naslijeđa radništva bavite novinama, transparentima i zvukovima, kako navedeni mediji funkcionišu u okvirima borbe za radnička prava?**

- Rad "Radnički kolektiv" bavi se upravo novinama kao medijima i jeste umetnička intervencija u medijski prostor Borskog kolektiva, lista koji je prvi put izašao 1947, i izlazio dalje tokom uvođenja radničkog samoupravljanja u preduzeće RTB (Rudarsko-topioničarski basen Bor). Iako list i dalje izlazi pod istim nazivom, današnji Borski kolektiv je glasilo direktora i uprave RTB. Upoređujući istorijska i savremena izdanja lista, upitno je do koje mere je taj list ikada i predstavljao glas radnika ili bio samo prostor za promociju ideja menadžmenta preduzeća.

Mediji nose potencijal prenosa određene poruke i stvaraju specifičan prostor tamo gde se ta poruka prima. U tome, za nas sadržaj poruke (parola) ipak ostaje odlučujući faktor. Time odstupamo od ideje McLuhana, da sam medij nosi potencijal promene. U radničkoj borbi trebaju se koristiti svi dostupni mediji i tehnike. Problem je u tome da su veliki masovni mediji u velikoj meri kontrolisani od strane političkih i ekonomskih moćnika i da će se tamo teško pojaviti kritička reč. Za medijske kampanje u okviru radničke borbe onda ostaju samo alternativni medijski prostori niskotiražnih novina, uličnih plakata i grafita, internet portala, i socijalnih mreža. Paradoks je da internet upravo nudi mogućnost gotovo neograničene razmene parola između ogromnog broja ljudi, ali istovremeno zbog totalne fragmentacije medijskog prostora u hiljade blogova i fejsbuk grupa, zapravo se slabi potencijal usaglašavanja političkih zahteva i formiranja jasno artikulisane pozicije naspram "starih" medija kao što su dnevna štampa i televizija.

- **Istraživali ste radničke i druge savremene socijalne borbe u Norveškoj, Hrvatskoj i Srbiji. Da li postoji neki univerzalni momenat radničke borbe, da li su dakle problemi i borbe radnika jednaki bez obzira na društvo u kojem žive?**

- Problemi radnika na Balkanu, na periferiji Evropske unije nisu isti kao u Skandinaviji ili Nemačkoj. Univerzalna može biti borba kao takva, ali ekonomska situacija i politički kontekst jesu veoma različiti. Ipak, postoji potreba da se radničke borbe ukupne i da se deluje internacionalno. Regionalna saradnja i uzajamna podrška koja prevazilazi nacionalne okvire jesu jedini spas za radnike Balkana. Ako ostanu podeljeni, radnici Balkana neće imati šanse da poprave svoj izuzetno težak položaj.

Gvozdeni svjedoci

• **Kroz, nedavno izvedenu, "Abecedu Željezare" (intervencije u javnom prostoru, nastale u okviru Festivala Željezara u Sisku), pokušali ste, kako se o toj izvedbi govorilo, da proizvedete oruđe za pronalaženje jezika društvene transformacije. Da li je takav jezik moguć i kako ga Vi vidite?**

- Jezik društvene transformacije je jasno artikulisan u stvaralaštvu ruske avangarde ili političkog krila berlinske Dade (posebno sa George Groszom i John Heartfieldom), ili u Jugoslaviji sa umetničkom praksom grupa Zemlja iz Zagreba i Život iz Beograda tokom tridesetih godina prošloga veka... Ovaj jezik anticipira i prati revolucionarne društvene promene, razvijajući se tamo gde sami umetnici učestvuju u političkim organizacijama i njihovim borbama. Dakle u trenutku kada umetničko stvaralaštvo izlazi iz polja umetnosti i ulazi u polje politike i društvene prakse, onda kada ona počinje da određuje svoju društvenu poziciju i formuliše zahteve u odnosu na to što bi trebalo biti.

Istražujući skulpture nastale u okviru Umetničke kolonije Željezare Sisak, koja se održavala između 1971 - 1990. godine, zatekli smo na većem broju skulptura potpise ne samo umetnika, nego i radnika ili radničke ekipe koja je izvodila ove radove sastavljene od metalnih poluproizvoda Željezare. Marijan Crtalić koji je pokrenuo Festival Željezara i kustosice Galerije Kraljević iz Zagreba su nam predstavile njihovo prethodno istraživanje. Nas je pak zainteresovalo pitanje autorstva, pre nego pitanje prošlosti i budućnosti same Željezare. Deklaracija zajedničkog autorstva umetnika i radnika, utisnuta na samoj skulpturi govori nam o njihovom opredeljenju i značaju tog čina, što nije bilo slučaj u sličnim umetničkim kolonijama u socijalističkoj Jugoslaviji, kao naprimer u Arandelovcu, gde su sami umetnici radili sa mermerom. Razlog treba tražiti u tome, da su bogate kulturne aktivnosti tog preduzeća bile pokrenute na inicijativu samih radnika Željezare, kao što nam je potvrdila i jedna od tadašnjih voditeljica kulturnog programa, Branka Sešo.

Izgledalo nam je kao da smo zatekli gvozdeno svedoke jedne vrste stvaralaštva, za koju se u liberalnim i pozitivističkim diskursima kapitalističkih društava tvrdi da je "utopistička" – dakle neostvarljiva ideja. Reč je o proizvodnji objekta koji obuhvata u jednoj celini mašinski, ručni i duhovni rad i time predstavlja negaciju podele rada sa jedne strane, dok se sa druge strane proizvodi višak vrednosti koji se ne otima nego, kao proizvod oslobođenog rada, ostaje u vlasništvu proizvođača radnika Željezare.

Svesni, da je u takvoj vrsti saradnje između radnika i umetnika u današnjem kapitalističkom sistemu umetnik uvek taj kome će ostati nekakav višak vrednosti, makar i sakupljanjem simboličkog kapitala na postojećem tržištu umetnosti, smatrali smo da je jedina moguća reaktuelizacija ovakve vrste društveno angažovane umetnosti, upravo u pronalaženju savremenih relevantnih parola, tj. političkog govora.

"Abecedu Željezare" razumemo kao politički govor iz mesta jedne ostvarene utopije, upućenu preostalim malobrojnim radnicima Željezare, kao i bivšim radnicima koji jedva preživljavaju sa niskim penzijama i izdržavaju nezaposlene članove porodice, ali i mladima, koji rade i pokušavaju da ostvare njihove živote u prekarnim uslovima. Iz trenutne perspektive ta utopija jeste donekle fikcija, a koliko je ona istorijski ostvarena zavisi od toga koliko smatramo da su njena dostignuća danas relevantna. A da bismo uopšte bili u mogućnosti da izvedemo zaključak o validnosti jezika transformacije treba da iznesemo i kroz umetnost materijalizujemo tu fikciju, kroz zamišljeni politički govor skulptura, koje u sebi nose iskustvo i znanje oslobođenog rada i stvaralaštva. U razradi fikcije vidimo potencijal koji umetnost ima pri ovim društvenim procesima.